

FORSINKELSENS

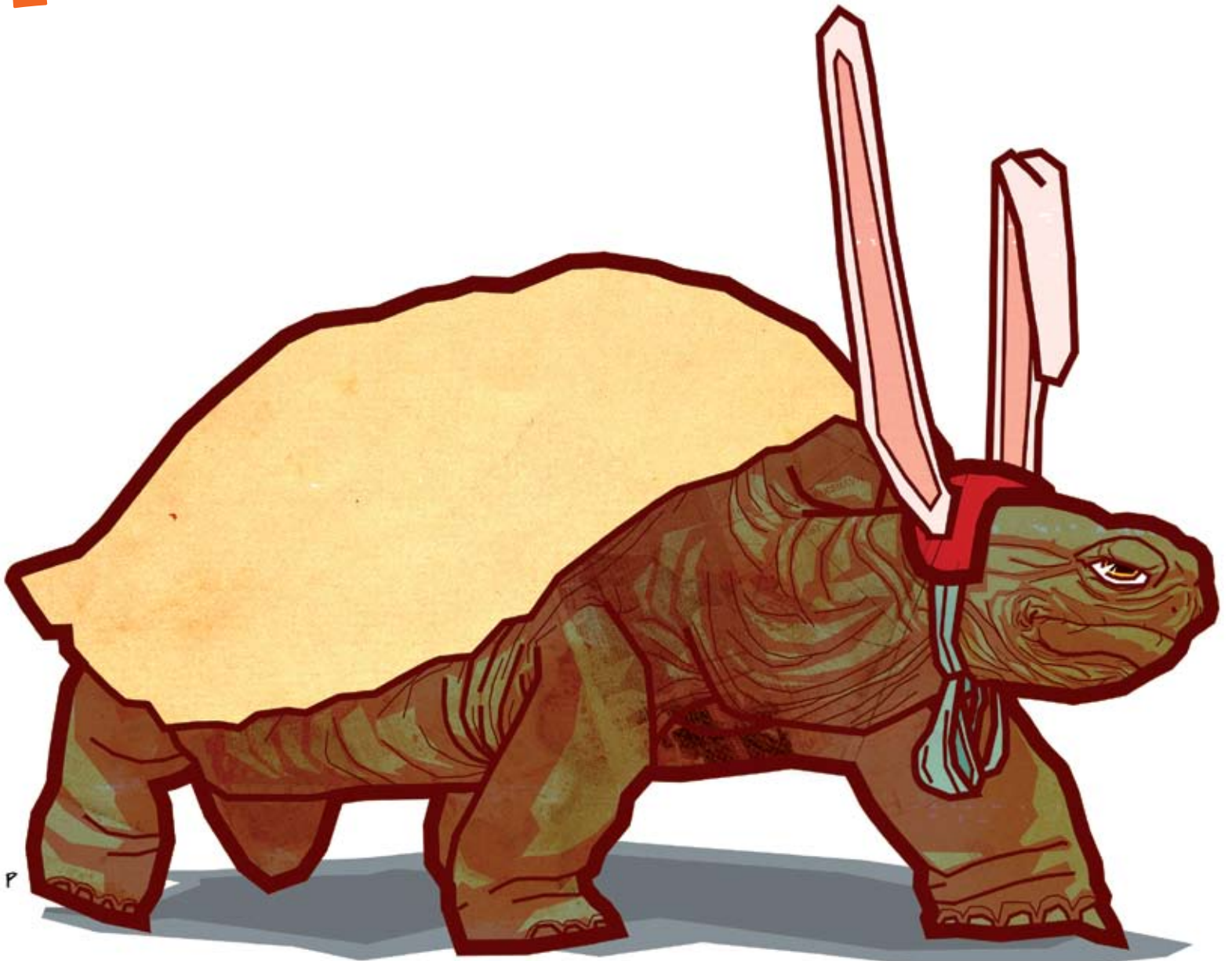

Illustration: Peter Hermann

PRIS

At gøre skildpadder til harer

Uddannelsesøkonomer ved, at den hurtige vej gennem uddannelsessystemet er en god forretning for både den enkelte og samfundet. Politikerne presser på for at få tempoet op og begrænse spildtid, men lektor i vejledning advarer: Den lige vej er ikke altid den bedste.

* "Der var engang en hurtig hare, der pralede med, hvor stærkt han kunne løbe. Skildpadden blev så træt af at høre ham prale, at han udfordrede ham til at løbe om kap." Nordiske studerende har tilsyneladende taget Æsops fabel om haren og skildpadden til sig. Hvor deres jævnaldrende i de fleste andre europæiske lande og USA spurter gennem uddannelsessystemet, så tager studerende i Sverige, Norge, Island, Finland og Danmark det anderledes roligt. Det samme gør studerende i Tyskland og Schweiz. Det er til stor fortrydelse for nationernes politikere, der frygter, at de mange skildpadder koster på nationalindkomsten og medfører mangel på kvalificeret arbejdskraft. Er det den bedste løsning at presse tempoet på de videregående uddannelser i vejret? Ligesom i fabelen om haren og skildpadden stikker pointerne dybere end blot hastigheden, man bevæger sig med.

LANGSOM START

Forskellen på de hurtige og de langsommere lande viser sig tydeligt, hvis man sammenligner studerende fra Danmark og Storbritannien. Tal fra EU's statistikkontor Eurostat viser, at britiske studerende gør deres entre i stort tal på de videregående uddannelser allerede når de er fyldt 17 og 18 år, og det er de 19- og 20-årige, der fylder mest op i rækkerne på de britiske universiteter, seminarier og andre institutioner, der udbyder korte, mellemlange og lange videregående uddannelser. Billedet er næsten det samme i andre europæiske lande som Belgien, Irland, Italien og Tyrkiet, ligesom det er i USA og i de

25 EU-medlemslande set som en samlet gruppe.

Landene i Norden skiller sig imidlertid markant ud, med Danmark som den absolutte topscorer, når det kommer til langsom studiestart. Danske studerende spadserer først ind på de videregående uddannelser, efterhånden som de kommer op i deres tyvere med det resultat, at det er de 24-årige, der fylder mest op i rækkerne. Dermed er Danmark klar topscorer i sen studiestart blandt 32 europæiske lande. Kun Liechtensteins 400 videregående studerende kan følge med. I Sverige er det de 23-årige, der dominerer billedet. Det samme er tilfældet i Tyskland og Schweiz, imens det i Finland, Island og Norge er de 22-årige. Se boks "De sene startere".

SABBAT = SPILDTID

De danske politikere har fået øjnene op for langsommeligheden. I november 2005 udsendte Undervisningsministeriet et notat med titlen "Spildtid i uddannelsessystemet", hvor man forsøger at opgøre, hvor meget tid danske unge spilder, før de opnår en kompetencegivende uddannelse. Det er kras læsning for folk, der hidtil har troet, at dannelsesrejser til udlandet, militærtjeneste eller ufaglært arbejde var samfundsgavnligt og værdige aktiviteter at kaste sig over. Alt sammen får det etiketten "spildtid". Det samme gør den tid, unge bruger ud over normeringen på at gennemføre en kompetencegivende uddannelse, for eksempel ved at tage to ungdomsuddannelser, at skifte studieforbøb eller blot at blive forsinket. →

Summeres det hele op viser det sig, at danske unge spiller 48 måneder, før den kompetencegivende uddannelse er gennemført. 28 af disse måneder spildes med sabbat, inden uddannelsen påbegyndes.

DYREBARE UNGDOMSÅR

Set fra et økonomisk synspunkt er denne spildtid et tab for samfundet. Det fortæller Nils Groes, der er professor på Institut for Pædagogisk Psykologi på Danmarks Pædagogiske Universitet. Samfundet og den enkelte unge mister indtægter, når de unge kommer senere ud på arbejdsmarkedet med deres kompetencegivende uddannelse, og de penge kommer ikke igen. Heller ikke selv om de unge senere i livet vælger at blive længere tid på arbejdsmarkedet. "Et år i starten er langt mere værd end et år i slutningen," fortæller Nils Groes.

Det skyldes to forhold. For det første er en krone tjent i dag væsentligt mere værd end en krone tjent om 30 år, fordi en krone tjent i dag kan trække renter i de næste 30 år. For det andet har alder stor betydning for vores arbejdsindsats, forklarer Nils Groes, mens hans sorte pen aftegner livsindkomsten for et almindeligt gennemsnitsmenneske på et stykke hvidt papir: En klokkeformet kurve magen til den såkaldte normalfordelingskurve. I de første år på arbejdsmarkedet stiger den årlige indtægt støt i takt med, at karrieren udvikler sig. Efterhånden som vi når op i alderen, topper kurven imidlertid og begynder at falde i takt med, at vi bliver ældre og arbejder mindre, og de sidste år på arbejdsmarkedet er langt fra lige så indbringende som velmagtsdagene. Det interessante er, forklarer Nils Groes, at vi alle når vores lønmæssige toppunkt på samme tidspunkt uanset hvornår vi kommer ind på arbejdsmarkedet. En sen karrierestart er

altså ikke ensbetydende med, at vi udskyder det tidspunkt, hvor vi begynder at trappe ned lønmæssigt.

Hvis man synes, det lyder mærkeligt, kan man sammenligne med en professionel fodboldspiller. Her vil de fleste nok indse, at spilleren der bliver professionel som tyveårig vil tjene mere end den, der venter til han er 25 år, fordi kroppens forfald for de fleste vil betyde, at de begynder at blive mindre værd som spillere kort tid efter de passerer de 30 år. Situationen er en anden for os andre dødelige, men mønsteret er det samme. Alt i alt betyder det, at det kræver mange ekstra år på arbejdsmarkedet ud over pensionsalderen for at indhente efterslæbet fra vores 20'ere og 30'ere.

1-0 til harenne.

DE UTILPASSEDE UNGE OG DE STILLE PIGER

Står det så også 1-0 til de politikere, der vil begrænse den såkaldte spildtid i uddannelsessystemet ud fra samfundsøkonomiske argumenter? Ikke nødvendigvis. Med de økonomiske argumenter på plads er det ikke mærkeligt, at politikere forsøger at presse unge mennesker hurtigere gennem uddannelsessystemet, og for nogen kan turen gennem uddannelsessystemet givetvis kan foregå i et højere tempo end i dag.

Man skal imidlertid passe på med at lave "one-size-fits-all" løsninger på dette område. Det siger Peter Plant, der er lektor og forsker i vejledning på Institut for Curriculumforskning på DPU. Strømning og forsøg på at effektivisere uddannelsessystemet risikerer at give bagslag i forhold til et andet uddannelsesproblem, nemlig at sikre at flere får en kompetencegivende uddannelse. Trods et kraftigt fald over de sidste tyve år er der fortsat omkring 800.000 ufaglærte i

HVORFOR ER VI LANGSOMME?

Ifølge Anders Holm, lektor ved Institut for Sociologi på Københavns Universitet, er der ingen undersøgelser, der forklarer, hvorfor unge i nogle europæiske lande er lang tid om at starte på en videregående uddannelse. Han vil dog gerne præsentere et par hypoteser. En forklaring kan være lønstrukturen. Når det ekstra afkast af uddannelsen i form af mere løn er lavt, er incitamentet til at få en videregående uddannelse heller ikke så stort. Ser man på lønstatistikken, så er det økonomiske afkast i Danmark ved at læse et humanistisk universitetsfag beskedent. Den gennemsnitlige livsindkomst for humanistisk uddannede svarer til livsindkomsten for en ufaglært metalarbejder. Argumentet har dog lidt hønen og ægget over sig, påpeger Anders Holm, fordi humanisternes lave livsindkomst til dels skyldes, at de er så lang tid om at færdiggøre studierne.

En anden forklaring kan være, at systemerne i visse lande har været indrettet til at tilbyde uddannelse sent i livet. Både de nordiske lande og Tyskland har haft erhvervsfaglige systemer, der har været gearret til at optage folk på uddannelser i en højere alder på grundlag af opnået erhvervs erfaring. Derfor har der også været institutionelle åbninger som kvote 2 i Danmark til rådighed og en kultur, hvor det at starte sent på en uddannelse er blevet betragtet som normalt. Sådanne systemer har man ikke haft i de angelsaksiske lande, bemærker Anders Holm.

Læs mere om akademikernes beskæftigelse og løn:

Akademikernes arbejdsløshed og indtjening – brikker til et mønster, af Nils Groes med flere, AKF Forlaget, november 2004, side 85.

DE SENE STARTERE

Tabellen er en top otte over europæiske lande med de ældste studerende. Tallene viser normalalderen for studerende, og som det ses, dominerer de nordiske lande listen.

Danmark	24 år
Liechtenstein	24 år
Tyskland	23 år
Sverige	23 år
Schweitz	23 år
Finland	22 år
Island	22 år
Norge	22 år

arbejdsstyrken i Danmark, og fremskrivninger peger på, at det tal ikke når under 700.000 i de næste ti år. Kan politikerne sikre, at en større del af denne gruppe får mere uddannelse, så står der en langt større samfundsmæssig gevinst og venter i den anden ende.

DE MÅSKE EGNEDE

En model for dette er løst organiserede uddannelsesforløb, der går på tværs af de etablerede institutioner og giver den enkelte unge større frihedsgrader til at sammensætte sit studie. De løse rammer betyder mindre målretning og dermed også mere spildtid undervejs, men den type uddannelser har til gengæld potentialet til at fange de unge, der ellers ville være faldet helt ud af uddannelsessystemet og være endt uden en kompetencegivende uddannelse. Det viser erfaringerne fra den Fri Ungdomsuddannelse.

"Det var en form for organiseret spild af tid efter den retorik, der kører nu," siger Peter Plant. Systemet fungerede imidlertid samtidig som en subtil tilpasningsmekanisme til det formelle uddannelsessystem. De unge fik lejlighed til at gå på højskole, følge fag på HF eller rejse til udlandet for at tage en del af uddannelsen, alt sammen planlagt i samarbejde med en personlig uddannelsesvejleder. Resultatet blev, at en gruppe unge med ringe udsigter for at komme ind i det kompetencegivende uddannelsessystem blev forvandlet til en gruppe, hvor over halvdelen kom videre i det formelle system. "De blev glade for at gå på gymnasiet, HF eller teknisk skole. Mange af dem blev meget selvkørende, for de var blevet vant til at formulere over for deres vejleder, hvad de gerne ville med deres uddannelse."

SKUBBE ELLER STØTTE

Læren af den historie er, at spildtiden kan være en fornuftig

investering set i et længere perspektiv. Det gælder også, hvis man strækker blikket til et helt livslangt læringsforløb, hvor de løse rammer måske kan sikre, at unge ikke forlader uddannelsessystemet med en modvilje mod organiseret undervisning. Forskningen i livslang læring viser, at mange voksne og især midaldrende mænd har en modvilje mod det formelle uddannelsessystem; at komme på skolebænken igen.

"Hvordan har de lært det? Ved at være i en tvungen uddannelse. Med en politik der skubber folk ind i formel uddannelse risikerer vi at skabe lede ved uddannelse," siger Peter Plant.

At gå den lige vej igennem uddannelsessystemet er imidlertid heller ikke ensbetydende med, at der er fred og ingen farer, bemærker Peter Plant. Der findes de "stille og pæne piger", der går den slagne vej og som 30-årige opdager, at de ikke rigtigt er klar over, hvem de er, og hvorfor de er endt, hvor de er endt. Det kan være opskriften på en eksistentiel krise.

"Vi har svært ved at samle dem op, der ser pæne og veltilpassede ud på overfladen. Det er ofte uhyre velfungerende 30-årige med eksamenspapirer, men som har præstationsangst og livsangst. Det er ikke nemt at få øje på, og vejlederne er ikke ret gode til det," siger Peter Plant.

Det er ikke altid lykken at være en hurtig hare, der ikke har tid til at se sig omkring. ■

DPU udbyder en masteruddannelse i vejledning, og de første kandidater blev færdige i juni 2006.

Læs mere om uddannelsen her: www.dpu.dk/master

Af Torben Clausen
toc@dpu.dk

